Gustav Horn

Strider även i Halland

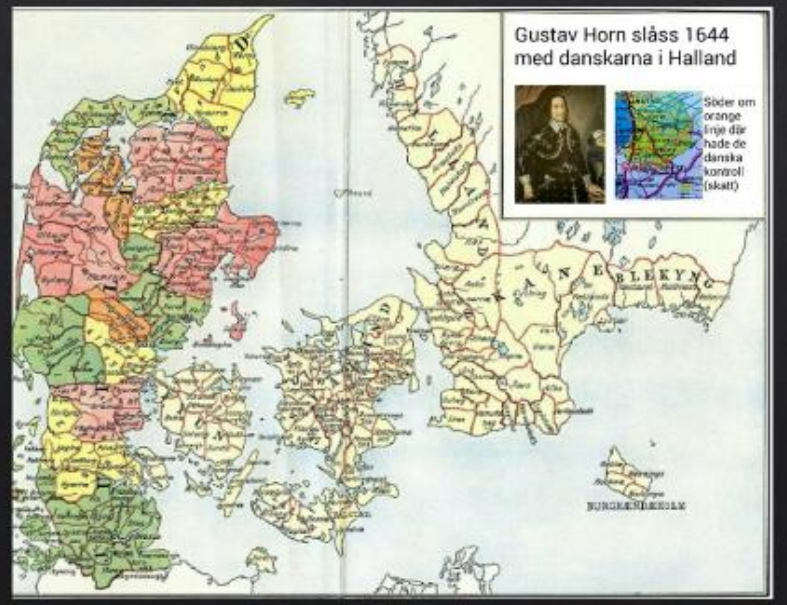

Horns krig

1644 - 1645

Horns krig

För första gången i historien utsätter Sverige Danmark för ett tvåfrontskrig. Fältmarskalk Lennart Torstensson stormar in i Jylland söderifrån och fältmarskalk Gustav Horn kastar sig över danskarna norrifrån - in i Skåne. Torstensson inleder kriget i december 1643 medan det dröjer två månader innan Horn får sin armé på fötter. Detta gör att Danmarks samlade militära resurser först sätts in i Jylland och Skåne ligger därför helt prisgivet när Horns armé i februari 1644 sätter sig i rörelse söderut. Hans knektar får fritt spelrum mot den skånska civilbefolkningen och detta resulterar i ett av de mest hänsynslösa och blodiga härjningståg som någonsin drabbat Skåne - Horns krig.

Horns krig 1644-45

I maj 1643 beslöt det svenska riksrådet att inleda ett angrepp mot Danmark i avsikt att öka det svenska inflytandet i södra Östersjön och om möjligt erövra Skåne. Det trettioåriga kriget pågick och Sverige hade redan starka trupper i fält nere på kontinenten. Planen gick ut på att en svensk armé under fältmarskalk Lennart Torstensson skulle anfalla Danmark från söder samtidigt som en annan armé under fältmarskalk Gustaf Horn anföll Skåne. Att från två håll erövra Köpenhamn och Malmö var därför ett viktigt etappmål.

Gustav Horn

Född:1592-10-22 – Vendels församling, Uppsala län (på Örbyhus)
Död:1657-05-10 – Skara domkyrkoförsamling, Skaraborgs län

1609 sändes H sexton år gammal till Tyskland för att fullborda sina studier. Från hans vistelse i Wittenberg 1610—12 föreligger en stambok (i KB), som förutom namnen på H:s tyska och sv studentkamrater innehåller många vapensköldar, mönstergillt utförda, sannolikt av H själv. Efter hemkomsten begav H sig till sin bror Evert (H 4) och deltog under hans ledning två år i kriget mot Ryssland. 1614 företog han en ny resa, denna gång till Frankrike, där han studerade statsskick och språk, och sedan till Nederländerna, där han under Moritz av Oranien utbildade sig i krigskonsten. I febr 1619 sändes han som ombud till de danska fredskommissarierna i Ulfsbäck och därefter besökte han två gånger Berlin för att förbereda förhandlingarna om Gustav Adolfs giftermål. Året efteråt begav han sig på nytt till Berlin för att ordna för Maria Eleonoras överresa till Sverige.

Kristina Oxenstierna första hustrun

Kristina Oxenstierna (även Christina), född i februari 1610 på Fiholms slott, död 8 augusti 1631, dotter till rikskanslern Axel Oxenstierna och Anna Åkesdotter Bååt. Gift den 22 juli 1628 med fältmarskalken Gustaf Horn, med vilken hon fick dottern Agneta (1629–1672), samt sonen Axel (1630–1631). 1:a äktenskapet 1628 med Kristina Oxenstierna (1610–1631) Barn: Axel Horn (1630-1631)

Agneta Horn af Björneborg, född 18 augusti 1629 i Riga, död 18 mars 1672 i Stockholm, var en svensk memoarförfattare, mest känd för sin unika dagbok som ger en god inblick i den svenska högadelns familjeliv under stormaktstiden. Hon var dotter till fältmarskalk greve Gustaf Horn (1592–1657) och Christina Oxenstierna (1610–1631), dotterdotter till rikskanslern Axel Oxenstierna och svärdotter till Brita De la Gardie (Pontusdotter). Litterärt och personlighetsmässigt har hon jämförts med Strindberg.

2:a äktenskapet 1644 med Sigrid Bielke (1620-1679)

I andra äktenskapet: **barn**

Anna Katarina Horn (1644 - avled 7 dagar gammal)

Vapensköld Bielke

Kristina Horn (1646 - tvilling - avled några timmar efter födseln)
Ebba Sigrid Horn (1646 - tvilling - avled några timmar efter födseln)
Helena Horn (1647-1648)

Maria Eleonora Horn (1648-1652)
Gustaf Karl Horn (1650-1654)
Evert Horn (1652-1654)

Eva Horn (1653-1740), gift med Nils Bielke (1644-1716) på Salsta slott
Hedvig Lovisa Horn (1655-17??), gift med *1) Ture Karlsson Sparre (1654-1683) Bernhard von Liewen (1651-1703)

Några barnbarn (e. dotter Eva Horn)

1. Ture Gabriel Bielke

f. 22 Nov 1684, Stockholm, Stockholms län Hitta alla personer med händelser på denna plats
d. 11 Maj 1763, Stockholm, Stockholms län Hitta alla personer med händelser på denna plats (Ålder 78 år)

2. Christina Anna Bielke

f. 10 Sep 1687, Szczecin (Stettin), Pomorze Zachodnie (Pommern), Polen
d. 8 Maj 1742, Ervalla, Örebro län (54 år)

1. Charlotta Lovisa Gyllenkrok (ännu senare släkt)

f. 24 Mar 1796, Björnstorp, Gödelöv, Skåne län
d. 20 Maj 1829 (Ålder 33 år)

Tjänstetid 1612–1614, 1621–1657

Slag/krig Ingermanländska kriget
Andra polska kriget

Slaget vid Listenhoff
Slaget vid Wallhof
Slaget vid Selburg
Slaget vid Wenden
Slaget vid Treiden
Trettioåriga kriget

Slaget vid Breitenfeld
Slaget vid Wiesloch
Slaget vid Nördlingen
Torstensonska kriget

Horns krig

Malmgårdar i Stockholm

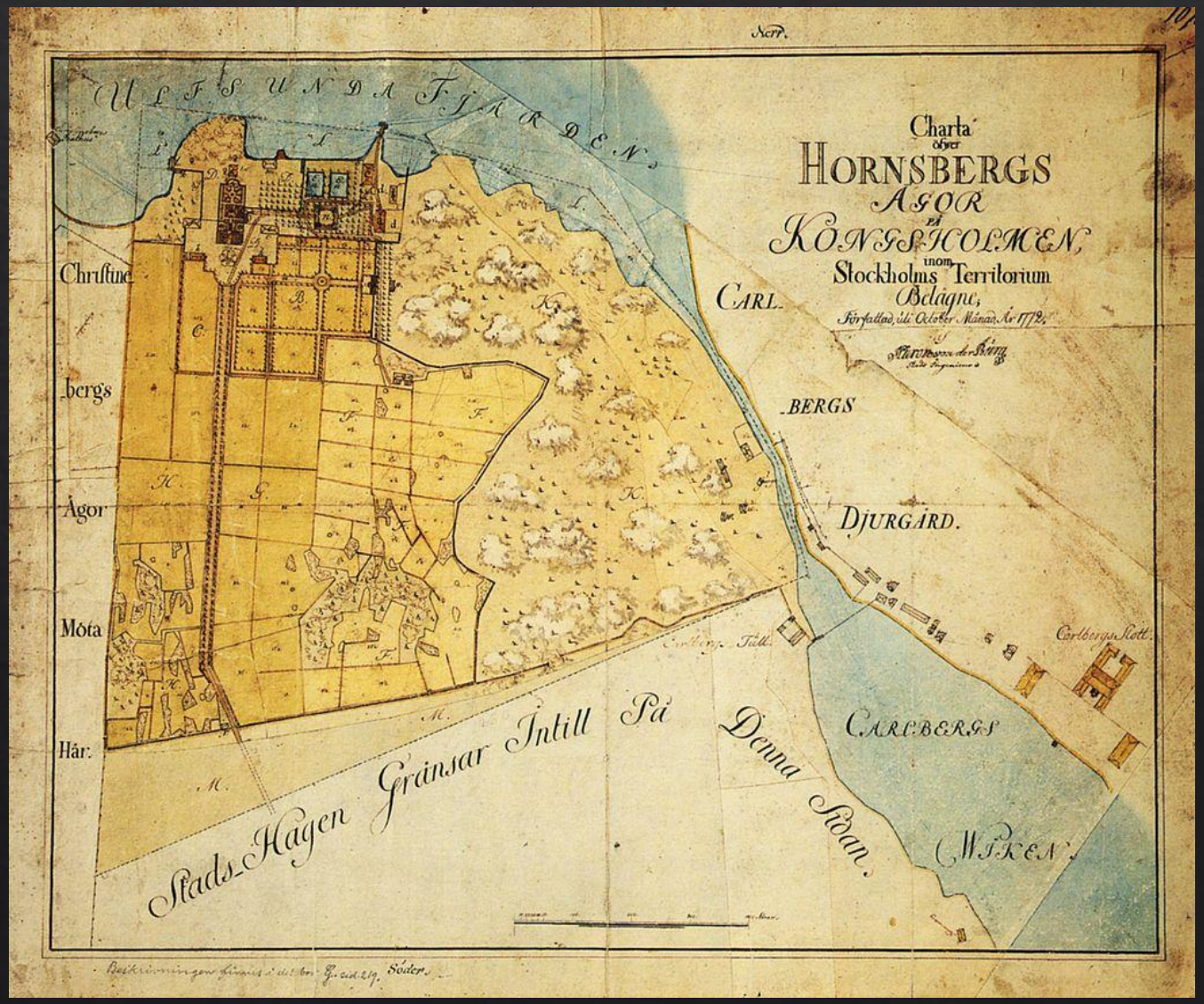

Horn lät uppföra malmgården Stora Hornsberg på Kungsholmen efter ritningar av arkitekt Jean de la Vallée, gården revs på 1890-talet.

Hammersta gård.

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hammersta_g%C3%A5rd.jpg

Den 28 april 1628 fick Gustaf Horn godsen Häringe och Hammersta med underlydande torp och gårdar på Södertörn i förläning av Gustav II Adolf. Under 1650-talet när han låg ute i fält lät han uppföra Häringe slott.

Häringe slott

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:H%C3%A4ringe_slott_2014.jpg

Nuvarande huvudbyggnaden uppfördes på initiativ av Gustaf Horn och stod färdig 1657.

Häringe ärvdes av dottern Agneta

När detta uppfördes 1651-1657 användes den sydvästra flygeln som tillfällig bostad. Sjöflygeln som den nu kallas var en del av det äldre, föregående huset. Gustaf Horns hustru befann sig på Häringe redan 1630 och födde där sonen Axel, som dock avled redan året därpå. Hustrun Kristina Oxenstierna lämnade Häringe våren 1631 och avseglade med sina två barn från Älvsnabben till Wolgast för att följa sin make i fält. Efter Gustaf Horns död 1657 ärvdes slottet av deras dotter Agneta.

Vid reduktionen 1681 lade Kronan beslag på Häringe, men återtogs efter processer av Agnetas son Gustaf Cruus tillsammans med Claes Fleming och Fabian Wrede. Häringe ärvdes av Agneta Horns dotterdotter Agneta Wrede 1696, av hennes dotter Hedvig Catharina Lillie 1730 och därefter av Carl Julius De la Gardie 1745. Hans vidlyftiga leverne gjorde att han kom på obestånd och blev tvungen att pantsätta Häringe till Rikets ständers bank. Egendomen inköptes 1769 av generalmajor Fabian Löwen och blev fideikommiss för den löwenska släkten.

Viks slott

https://sv.wikipedia.org/wiki/Viks_slott#/media/File:Viks_slott.jpg

Under 1600-talet beboddes Vik av Sigrid Bielke, som 18 år gammal ärvde godset 1638, och hennes make riksrådet och generalguvernören över Livland Gustaf Horn af Björneborg. Godset gick sedan i deras ättlingars ägo och släkten von Liewen via landshövdingen Carl Gustaf von Liewens (1722-1770) dotterdotter Charlotta Eleonora (1771-1791) och genom gifte (1788) till hennes make riksmarskalken Hans Henric von Essen (1755–1824) och via dennes son i ett annat gifte, Gustaf Adolf Fredrik Wilhelm von Essen, vidare i hans släkt i 124 år, tills det för första gången såldes år 1912. Wik hade då, efter Ingeborg Israelsdotter 1303, gått i arv i 24 generationer under mera än 600 år.

Gustav Horn

Han blev överste för Norrlands regemente 1621. Som sådan deltog han i belägringen av Riga och blev där illa sårad. Försvarade Livland mot Polen åren 1625-1628 i sällskap med Johan Pontusson De la Gardie. Gustaf Horn blev riksråd 1625 och fältmarskalk 1628. Horn visade stor skicklighet bland annat i slagen vid Wallhof respektive Wenden 1626. Detta medförde att kungen år 1630 utsåg honom till sin närmaste man i tyska kriget.

Gustav Horn Breitenfeld

Horn förde befälet i slaget vid Breitenfeld 1631. Han ansvarade för den vänstra flygeln, vid vilken den sachsiska armén stod uppställd, medan den högra flygeln leddes av Johan Banér. Efter den sachsiska arméns flykt kom han att sväva i stor fara, men han räddade Sverige från nederlag genom en överlägsen rådighet då han lät bilda en ny front och sedan, undsatt av konungen, rev upp Tillys "fyrkanter".

Horn blev krigsfånge

Gustaf Horn blev krigsfånge och fick i många år försmäkta i tyskt fängelse. Först 1642 blev han utväxlad mot tre kejserliga generaler. Han återvände till Sverige och gifte sig i Stockholm den 9 juli 1643 med Sigrid Bielke. Familjen medföljde på hans många resor i rikets tjänst och olika krigsuppdrag. Under kriget mot Danmark 1644 anföll Gustaf Horn Skåne och erövrade hela landskapet förutom Malmö och Kristianstad.

Anfall

Med de svenska trupperna anföll Gustaf Horn i Skåne 1644. Den 17 februari stod de utanför Helsingborg, som nästan var övergivet och föll i svenskarnas händer. Horns huvuduppgift var att inta de fasta punkterna vid Öresund, Landskrona och Malmö. Men detta krävde ett grovt artilleri och detta hade ännu inte anlänt från Sverige.

Slättbygderna i Skåne

Han beslöt sig för att göra sig till herre över slättbygderna, och den 29 februari stod han utanför Lund. Reguljära danska trupper sågs ännu inte vid Malmö, men bondehopar var ofta i aktion och slogs med den ena efter den andra av Horns ryttaravdelningar. Det grova artilleriet var nu på väg från Jönköping och anlände i slutet av mars till armen. En dag ryktades det att Ebbe Ulfeld, som var den danske kungens länsman i Kristianstad, och som hade anförtrotts försvaret av Skåne, var på väg mot Malmö med kristianstadsgarnisonen. För att möta honom bröt Horn upp från Lund med en betydande styrka av ryttare och fotfolk. Ryktet om Ulfelds marsch var emellertid falskt, och efter att ha rekognoscerat en natt utanför Malmö återvände Horn med sina trupper till Lund. Händelserna utvecklades nu slag i slag. Landskrona föll, och dess garnison fick fritt avtåga till Malmö. Efter ett fältslag i Halland stod Horn i början av juni åter på skånsk mark och hade fått i uppdrag att inta hela provinsen, hans operationer skulle inriktas mot huvudfästningen Malmö. Om denna föll skulle Skåne vara erövrat.

Skåne

Utanför Malmö

Den 18 juni (enl boken "Malmö och de Skånska krigen" var det den 27 maj) stod Horn med svenska armen utanför Malmö. Svenskarna tog sitt huvudkvarter i Västra Skrävlinge by, till Östra Skrävlinge förlades överste Harald Stake med Västgöta och Upplands ryttare, vid Husie slog överste Karl Leijonhuvud läger med några infanteriregementen och vid Fosie placerades överste Erik Oxenstierna med Smålands och Östgöta ryttare.

Vid Kirseberg

Redan i maj månad hade svenska furageringsavdelningar hemsökt kvarnen vid Segeå. Den 14 juni riktade en svensk kavallerigrupp ett angrepp mot den danska posteringen på Kirseberg. Ytterligare episoder inträffade några veckor senare. När en svensk strövkår skulle lägga beslag på en boskapshjord överrumplades de av danska ryttare som hade gömt sig bland djuren, ett 50-tal av svenskarna blev nedgjorda. Gustaf Horns 15 åriga dotter Agneta fanns med i huvudlägret och förde dagbok över belägringen

Stöld av boskap och skördar

Inte bara boskapsstölder drabbade Malmöborgarna, svenskarna tog bland annat hela rågskörden på stadsjordarna och brände ner väderkvarnarna. Någon större strid blev det aldrig, danskarna hade fört över stora förstärkningar till staden och var numerärt överlägsna. De förskansade sig på några kullar ganska nära det svenska huvudlägret men så att de hade staden dom ryggsköld. Ingen av parterna gick till anfall utan man nöjde sig med att ömsesidigt beskjuta varandra med artilleri. Den svenska armén fick dock snart svårt att ordna tillförseln och dessutom uteblev begärda truppförstärkningar. Till sist var Horn tvungen att rymma fältet. Den 27 september brände han sitt läger i Västra Skrävlinge och tågade norrut under press från dansk sida.

Övervintrade i Ystad

Situationen ändrade sig inom knappt två månader till Horns fördel. Den danska flottan blev slagen vid Fermen och kung Christian tvingades att överföra stora delar av sin armé till Själland. Man lämnade kvar en stark garnison i Malmö då man kunde vänta sig att Horn, som nu tagit vinterkvarter i trakten av Ystad, på nytt skulle vända sig mot Malmö på våren 1645.

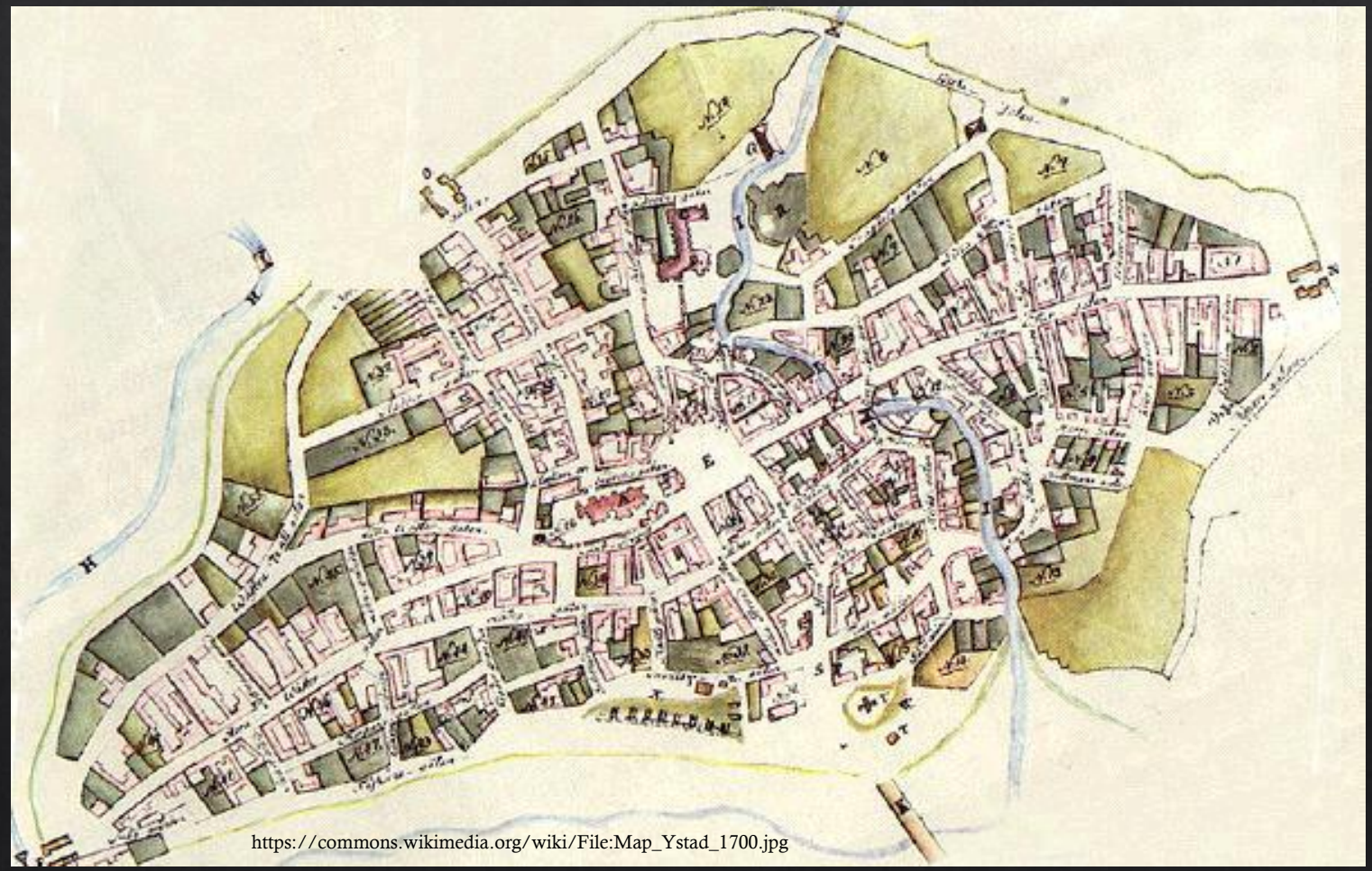

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Map_Ystad_1700.jpg

Karta 1700-talet

Ystad

Vid Månstorp

Horn hade från trakten av Månstorp börjat dra sig mot Malmö men freden i Brömsebro i augusti 1645 gjorde slut på fientligheterna. Enligt uppgift fick Horn fredsbudet, då han beredde sig att gå till storms mot staden, soldaterna hälsade inte freden med glädje eftersom de läntat efter att få gå till aktion. Kriget hade åstadkommit stora skador i Malmö och trakten däromkring, liksom i övriga Skåne. I Västra Skrävlinge och Husie blev det mesta ödelagt.

Månstorps gavlar är en slottsruin på Söderslätt i Västra Ingelstads socken i Vellinge kommun i Skåne.
Månstorps gavlar ligger öster om länsväg 101 mellan Västra Ingelstad och Östra Grevie. Anläggningen bestod av en ringformig vall med vallgrav, där huvudbyggnaden var inpassad i vallen.

Malmökarta år 1644

Detalj av **Örnehufvuds karta** över Malmös befästningsverk och de närmaste omgivningar. Omedelbart söder om det moras, som omger staden, ligger motsvarigheten till nuvarande Pildammarna. På kartan står antecknat: "Uthur dette Dijke hafver Staden sijna Rennor som före friskwattnet i genom SöderStadzporten på Torget". Nordväst om staden syns en stor skans: "Dette Cronwerk är framman gjort och arbetes starkt opå". Vid vägarna över moraset fram till stadsportarna är danskarnas (försvararnas) förposter, "Cordegard", markerade. Ett stycke väster om den stora skansen står danskarnas ryttarvakt.

Strider även i Halland

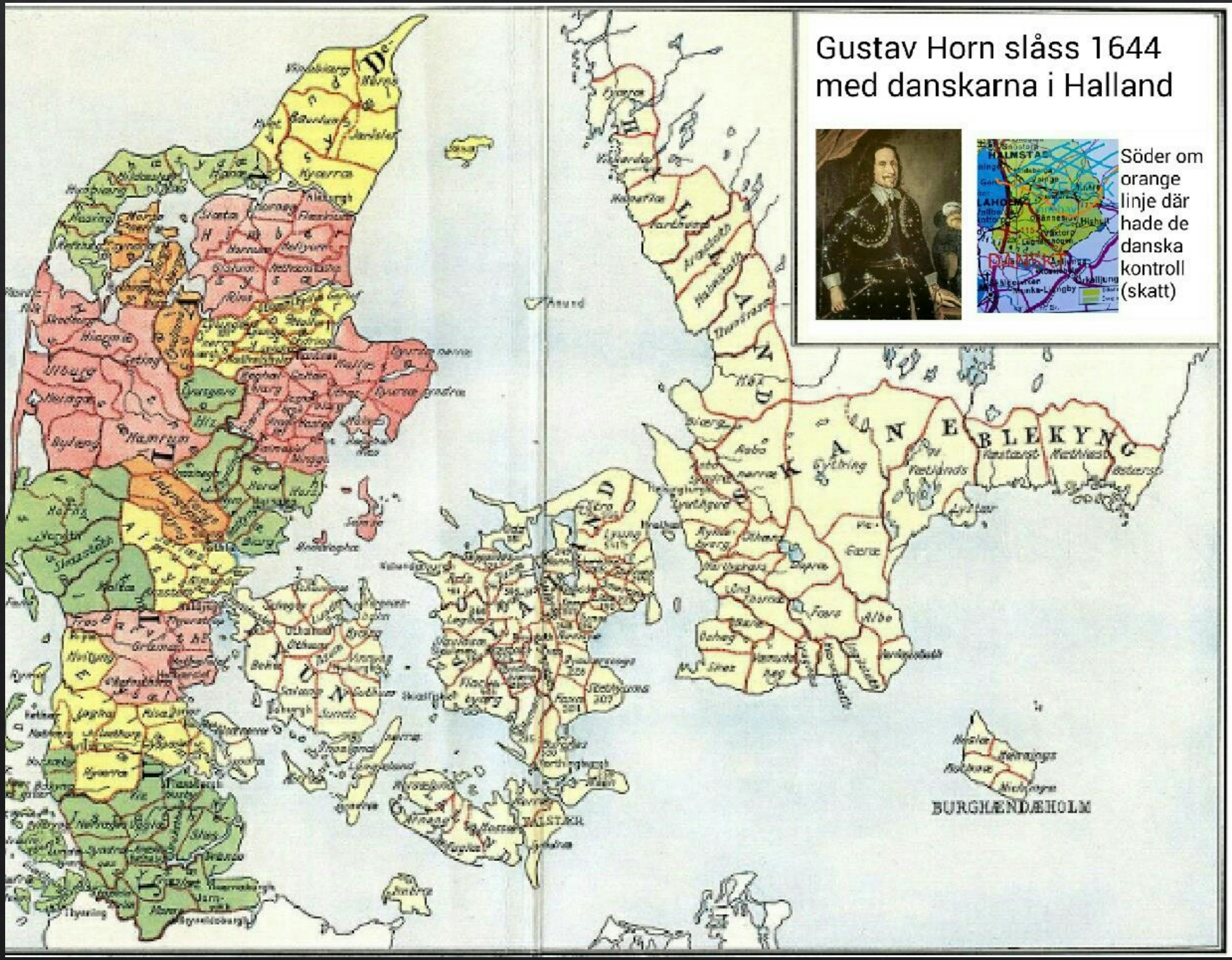

Varberg

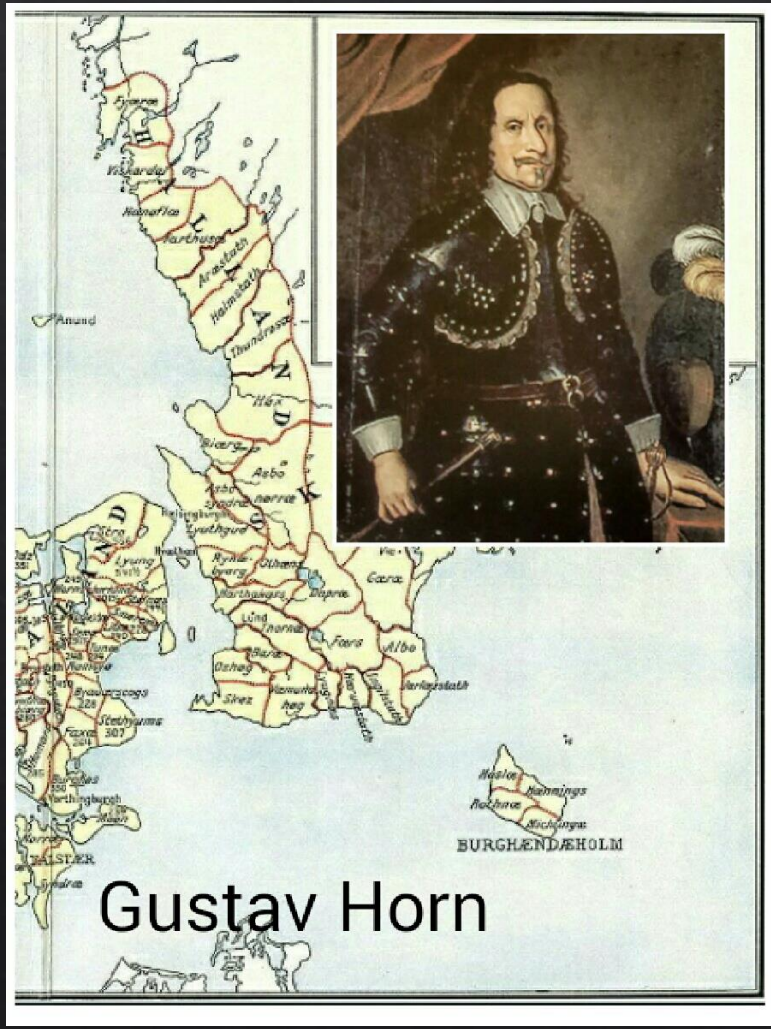

1588-1614 fick Varbergs fästning sitt nuvarande utseende Hans van Steenwinkel

Upphörde som försvarsverk 1830

Museum sedan 1916

Varberg hade 500 bondesoldater som bemanning
Förråden av livsmedel beräknades vara 2 år vid en svensk belägring

Danskarna fyllde på sina lager i fästningen, de ville kunna klara en lång belägring av svenskarna

Motståndare i Halland

Gustav Horn
1592-1657

30-åriga kriget "Stjärna"
1634 fängslad i 8 år
1643-45 "Horns krig"
mot Danmark, 1652 G.
guv. i Livland 1653 blev
Riksmarsk

Ebbe Ulfeldt
dansken som
gick över till
svenskarna,
han hade en
hård hållning
mot fienden

Motståndare

Soldaterna slogs bäst på full mage

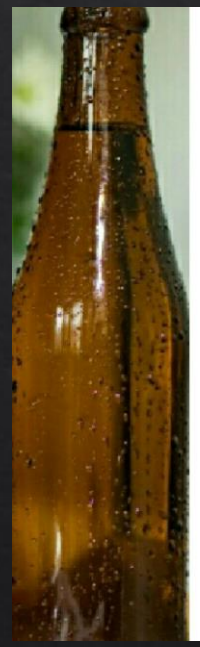

1500 man i Halmstad malt åtgång år 1644-45
Krabbe 198
Dunbar 258
Städing 176
Pedersen 352
Darsi 312
Tunnor

Tilldelning av malt låg bara på ca 0,41 L/dag
200 man
20 tunnor i månaden

Tunna våta varor
Motsvarar ca. 125 liter

Men…torra varor då?

Ca 146 liter

Ebbe Ulfeldt spetsade levande snapphanar sedan när han gått över till svenskarna. Blev avskedad som chef på Bornholm

Ebbe Ulfeldt dansken som gick över till svenskarna, han hade en hård hållning mot fienden

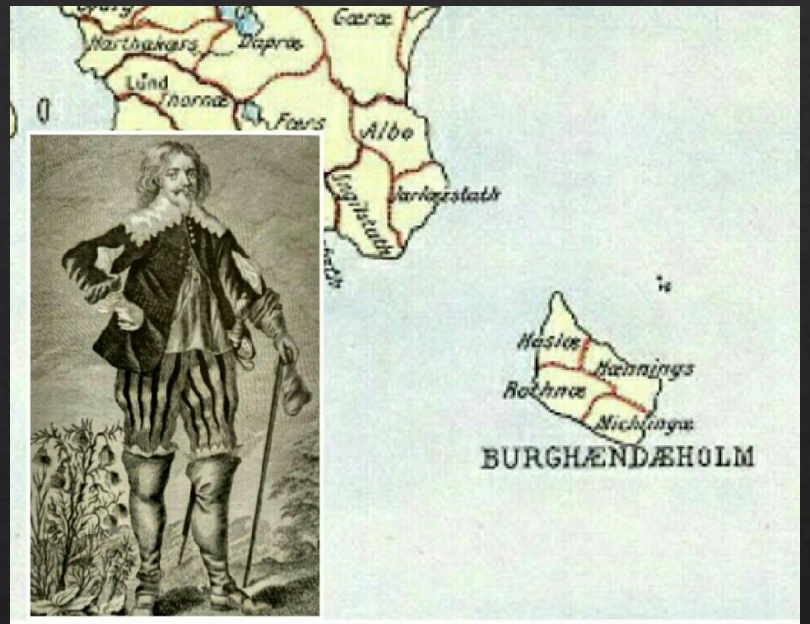

Ebbe Ulfeldt på Bornholm innebar utsugning av lokalbefolkning han blev avskedad

Gustaf Horn dog i Skara

Gustaf Horn dog i Skara 1657 och när han begravdes i Hornska gravkoret i Sankt Jakobs kyrka i Stockholm 11 augusti 1660 ringde kyrkklockorna åtta gånger. Gustaf Horn var en av Gustav II Adolfs bästa fältherrar, vid sidan av Johan Banér. Horns specialitet var försvar. Han var framstående även som ämbetsman. Han var fruktad hos soldaterna för sin stränga krigstukt.

Sankt Jakobs kyrka i Stockholm